

Испред нове Народне Скупштине

Цетиње, 16. новембра

Народни посланици, изабрани јенасенас за нови четворогодишњи скупштински период, састају се прексјутра у пријестоници, да отпочну законодавни рад.

Отаџбина их очекује са топлим жељама, полажући у њих само добре наде.

Нијесмо више почетници у новој правцу државног живота, који нам је обиљежио наш љубљени Владалац, даровавши из слободне воље својем народу устав. Искуства су стекли сви позвани чиниоци у овој земљи. Свак је, с обзиром на нови облик владавине, понешто корисно научио. Било је и горких искустава и немилих изненађења. Било је и преварених нада и ударања о стијене немогућности због необузданости жеља и због несразмјере између теориске учености и практичне мудрости. Искуство и опити и овдје су се показали као најбоља школа, кроз коју смо у потоњих шест година сви прошли и научили познавати освештану истину: да без умјерености и поступности нема напретка.

Прошавши кроз ту школу, сви свјесни елементи у нашој земљи доспјели су до онога степена политичке зрелости, са којег могу лакше видјети најкраће путеве државној и народној срећи. Како они, који по васпитању нагињу умјерености, тако и они, који по темпераменту теже скоковима и непромишљености, увидјели су већи број истина, које сви сложено поштују и осјећају. Увидјели су најприје, да снага свакојега живота отпочиње изнутра. Црви расточе и највеће дрво. Црви раздора отроваће и веома снажни државни организам. Унутрашња јачина једина је залога спољашње моћи државне. Изнутра јака, срећена и здрава држава, ма колико била мала, кад тад ће успјешно остварити свој национални задатак. А снагу изнутра дају прије свега добри људи. Гдје су људи добри — нарочито они, који воде прву ријеч — ту неће бити тјесногрудости, себичне искључивости, нервозне нетрпељивости, пакосне злоће, личне грабљивости, одсуства увиђавности и наопакога схватања народних потреба и државних интереса. Добри људи воде свој народ сјајној будућности и са мање учене стручности, док га поузданој пропасти тјерају зли и са највишом спремом. Добри људи и честити карактери не мрзе способне и поштене снаге. Без ових су слаби изгледи на успјех опште ствари. Тешко народу и његовој држави, ако се изражавање његових политичких слобода састоји у међусобноме прегоњењу и рушењу бољих памећу и срцем! Зато управљачи и

мају и велику одговорност и најпречу дужност, да вазда прибирају добре људе, да их чувају и држе, како би могли њихову снагу у свако доба искористићавати на опште добро. Грјешно и штетно би било оставити их на цједилу, кад их скрхатуља завист и у раду онемогући несавјесна лична конкуренција. Ништа није опасније за опстанак једне државе и будућност њених поданика него ли кад се побрка црвена нит правца, на којем ће за сва времена бити записано: шта је добро, а шта зло; шта допуштено, шта забрањено. Карактери, који на својим плећима носе терете рада за високе државне интересе, трошећи под истијема животну снагу и излажући се непопуларности код људи са нижим инстинктима, постаће или равнодушни према свему, или бескарактерни, ако ради каквога тренутнога личнога успјеха буду бацани у незајажљиве чељусти неоправдане мржње са стране њихових личних противника.

Држава је моћ, којом њени поданици бивају лично и имовно штитени изнутра и чувани од непријатељских напада споља. Може ли бити те моћи, ако не лежи на темељима чојства, умјерености, међусобнога попуштања, самопријерења и сталнога чувања добрих, способних и храбрих људи, који су за своју отаџбину готови да у свако доба жртвују и глас, и лично добро, и живот?

Мудри Енглези Мил вели, да Народна Скупштина никада не треба да се спусти на просту установу за гласање, или само на улогу средства за рушење влада. У њој треба да дође до израза дух и срце једнога народа са племенитим осјећањима и мишљењима, међу којима ће однијети превагу најбоље и најчеститије. Рушење, пак, нити је најбољи, нити најчеститији рад, макар му нагињали или појединци, или скупштине. Ми треба да градимо, и то веома много. Ми треба да прибрамо све што је расуто, а што може у корист државе послужити. Ми прије свега треба да имамо много стрпљења у личним односима, и да свакоме дадемо извјесну дозу времена да развије своју снагу. Јунаци на бојноме пољу, који су непријатељима Српства задавали страх кроз пуних пет вјекова, треба да буду јунаци и у унутрашњој државној животи. Док се прва врста јунаштва састоји у *брзој јуришу* на непријатељски шанац, дотле ову другу врсту, у мирном грађанском животу, у првоме реду сачињава *обуздавање* срцебе и сумњичења у оцјени рада личнога и начелнога противника у корист Народа и Домовине.

Озбиљна су времена, у која се господи народни посланици саста-

ју на рад. Озбиљна на Балкану и свуда у свијету. Недалеко од нас грме топови, којима се рјешава право јачега међу двијема зараћеним државама. Цио просвијећени свијет налази се у грозници нестрпљења. Нека господа народни посланици добро имају на уму ужасну али истиниту чињеницу: да се данас, у просвијећено доба, ратови отпочињу прије званичне објаве, и да се сада у свијету, више него икад раније, правда ослања једино на мач! Кад то знају, ми се унапријед надамо, да ће радити тако да нова Народна Скупштина буде извор само наше снаге, унутрашњега мира, прибраности, присебности и јачине. Они ће без сумње радити као прави Црногорци, како би помогли олакшати бреме терета Његовоме Величанству Краљу, којем је данас, због општих прилика свуда унаоколо, дужност претешка и одговорност превелика.

Био вам срећан рад, господи народни посланици, и корисан за Краља и Отаџбину!

Писмо г. Марка Ђукановића

Поводом неоснованих напада у извјесним српским листовима на већи број наших угледних личности због грађења Владина Дома и некакве „електричне афере“ — г. Марко Ђукановић, министар унутр. дела, замолио нас је, да у нашем листу саопшtimo ово његово писмо:

Загребачки „Србобран“, у 224. броју од 20. окт. о. г. донио је чланак под насловом „Цетињски скандали“, у којем износи муда противу извјесних личности на Цетињу.

Ово систематски ради неки дио српске штампе, нарочито загребачки „Србобран“.

Знајући, ко све то ради; знајући опет, која је њена сврха и најпошље знајући узроке таквоме држању те штампе, људи које је она нападала, презирали су све те нападе, сматрајући за вишу част што их напада него да их хвали, и зато нијесу никада реагирани.

Овом приликом нашао сам се побуђен изнијети на јавност ово неколико редака у своју одбрану, не због „Србобрана“, ни због његових једномишљењака, него нарочито због потписа „Цетињанин“ под којим је оштампан горе поменути чланак.

Под горњим потписом нека кукавица, која нема куражи да са правим потписом изађе — ја јој се не чудим, јер она добро зна, да би се одмах било на чисто колико изврше истину — и противу мене више измишљотина износи.

Поменути „Цетињанин“ у допису загребачкога „Србобрана“ између осталог наводи, да је подузетник електричног освјетљења на Цетињу, Краус, инсталирао у мојој новосаграђеној „палати“ — како је он наизва — „лукузно“ електрично освјетљење, „палати“, која је — како он опет вели — саграђена материјалом од Владина Дома; да је тај исти Краус учинио у истој кући подове азбестом, који је добављен за Болницу Данило I; да ми је обећао увести парно гријање у кућу — разумије се све *латис*, и најпошље да ми је дао и готовине.

Најјасније ће видјети поштовани читаоци овога листа, колико су горњи наводи писка лаж и клевета, када овдје изложим ток рада Владина Дома и изнесем, у колико сам и како ја у том раду учествовао, као и колико и каквих веза сам имао са г. Краусом и његовим подузетком.

У априлу мјесецу 1909. године пошао сам у Венецију, гдје сам остао до почетка маја. Кад сам се повратио, разумио сам, да се је покренуло питање о

грађењу једног државног здања, за које су већ и планови били израђени, а које је имало бити готово до прославе, која се је спремала за идућу годину — јубилеја десетогодишње владавине нашег срећно владатеља Краља Господара.

Заиста је то здање било потребито, и сваки даном осјећа се све више и више његова корист. Органи, којима је стајало на срцу, да се тај споменик поменутог славља изради што солидније и љепше, и ако сам ја био председник Држ. Савјета, упутили су ми планове тога здања, да их, као стручњак, прегледам и дајем своје мишљење о њима. Вазда готов, да послужим угледу Домовине и општој ствари, прихватио сам се посла, и, да себи поласком, учинио сам на боље такве примједбе — што су сами сачиниоци планова признали — да је цио план измијењен и прерађен.

Кућа је имала бити рађена по примјеру куће, коју је скоро узела Црногорска Банка са том разликом, што је имала бити покривена, мјесто тиглом, етернитом, и предрачун је био од 400.000 перлера. Ово је био предрачун према правним плановима, који су били у неколико и мањи, и без икакве архитектуре, у којима није била предвиђена ни она велика и лијепна сала скупштинска, са оном изградом и сликама. У тај предрачун нијесу улазиле све експропријације, које су се имале учинити, као ни све узгредне канализације и споредне радње, које не чине дио здања, али које су биле неопходно потребите ради изгледа и љепоте пјача. О раду са циментом армираним није било ни збора; најпошље, склапао се је предрачун на основу ондашњих цијена надница и подвоза, које су, особито за подвозе, скочиле више него дуго, као и не водећи рачуна да се то у тако кратком времену имало извршити, што је и био узрок да се толико прекорачи одређена сума. Међутим, то се догађа сваког дана и свуда, а слободно могу рећи да, кад би тај рад савјесни и незаинтересовани вјештаци проишчили, да би га проишчили бар за 20% више него је коштао.

Ни овај навод нећу у моју одбрану да узимам, јер као што ће се из овога што следеће видјети, ја са административном радом нијесам имао никакве везе. По билегама које сам ставио, с обзиром на план који сам предложио и који је још био несвршен, почео се је копати темељ здања, и 7. јуна освештан је камен темељац.

Рад је текао својим током, а погодбе су се склапале за поједине дијелове здања између надлежног министарства и појединих предузимача. У тим погодбама ја нијесам учествовао. Тек пошто је рад отпочет, искресло је питање од цимента са гвожђем за унутрашњу изграду здања, и право рећи, ја сам био за овај начин израде — ако би било каква ваљана предузимача којему је тај деликатни рад добро познат.

Као непозван да даље о томе водим бригу, а користећи се чиновничким феријама које су тад почињале, пошао сам на 1. јула са фамилијом ради лијечења у Улцињ, гдје сам и остао до пола мјесеца августа.

О раду на Цетињу нијесам водио никаква рачуна, што ми је приговорено са највишег Мјеста брзојавом од 29. јула 1909. год., који гласи: „Колико има на здравље дана од кад сте оставили ову радњу овамо?“

Пошто сам се са ферија повратио на Цетиње, дознао сам да се је стално ријешило да се употребити цимент и гвожђе за цио унутрашњи рад Владина Дома, и да је погодба закључена са неким Талијанцем, који је раније радио на легацији руској и на легацији талијанској. Тада сам први пут чуо име тога Талијанца, а доцније сам га и из виђења познао.

Рјешењем, да унутрашња израда буде у цименту са гвожђем, посао је много отежан, у погледу на то, што се транспорт много увеличао, а превозна средства бијаху сасвијем ограничена. Иначе постала су сасвијем недовољна, јер све што се је имало материјала утросити, осим камена и влаке за извајање зид, имало се је нававити са стране. Хтјело се је свакојачко, да се та огромна радња доврши у 15 мјесеци, или боље рећи у непуно десет мјесеци — узевши у обзир празнике, слаба времена и најмање четири

мјесеца зиме, кад се овдје од леда и снијега не може радити.

Рад је ипак на вријеме довршен, јер сам често пута радио и ноћу, не обзирајући се на разноврсне сметње, међу којима се могу убројити сипетке и злобне преухитрене критике.

Кад сам примио надзор рада, категорици сам одбио администрацију истог, јер сам добро знао са каквим подземним сумњичењима имам посла. Осим тога, уз овај рад, а поред моје редовне дужности, стављено ми је било у дужност да водим технички надзор и над свијема радњама и припремама које су имале везе са извођењем програма прошлогдишњег ризетког славља. Знао сам о администрацији израде Владиног Дома толико, колико да нијесам ни живио на Цетињу. Нико не би могао ни једним примјером потврдити, да сам ја игдје ништа у томе раду наручио, да сам игдје ништа погодио, да сам икоме надницу или дневницу одредио, да сам икако рачун исплатио или да сам и у каквој процени или колаудацији учествовао. Од куда, дакле, да се мени што год може пребаци, а камо ли да сам оградио кућу материјалом Владиног Дома?!

Не, то не може нико доказати. Најгнуснија је дакле лаж и клевета, да сам ја ма какве материјалне користи од туд имао.

Ово се исто односи и на приговоре, који су ми упућивани односно градње куће Ива Радонића, а које сам међутим у своје вријеме у Народној Скупштини одбио као лаж и клевету.

Ово би исто могао рећи и за приговоре који су ми упућени у вези са афером Краус, али свакојак мислим да је боље и о њој нешто више рећи.

Приређујући се за сретно славље јубилеја нашег општољубљеног Владара, сваки Црногорац, а нарочито грађани престолнице, гдје се је имало у главном извести то славље, трудили су се, да исто што величанствене испане. Између осталог, управа општине тражила је да по могућству уведе и електрично осветљење, које је готово изгледало немогуће, узимајући у обзир трошкове око подизања једне централе, а претпостављајући и врло малу потрошњу струје. Двије су се међутим фирме пријавиле са плановима и предрачуном — једна њемачка и једна чешка. Преговарало се је са истима, али због кратког времена, које је остало за техничко извођење — ово је било непуна три мјесеца пред свечаност — и немогућности да се нађу средства за превоз материјала и потребити радници, није се могло стати на погодбу ни са једном од ове двије фирме, и ако им се обећавала најбоља потпора и од централног јубиларног, и од општинског одбора. У то се вријеме појављује г. Краус, којег, бар колико ја знам, није нико познавао, те су тражена обавјештења од Аустро-угарске Легације, и тек пошто га је ова препоручила, преговори су отпочели. Он је поднио услове много повољније него двојица првих — то се може утврдити из поднесених предлога једних и других и преговора, који су са првима вођени. Обвезао се је, да ће до јубилеја инсталирати осветљење за општину, за дворове и државна здања, а за гаранцију положио је у Барску Банку 40.000 перпера. Како су се преговори водили, најбоље ће се утврдити из записника сједница општинског одбора, у којему сам ја као члан истога био.

Уговор је склопљен, рад је отпочет, свакоме је необично било стало, да се ово приведи крају, и не шћаше се ништа жалити, само да се предузме одмах оствари. Најбоље се може то закључити и из тога, што је Краусу било дозвољено, да централну намјесту у једном дијелу — под волат — Владиног Дома, и то да му се ништа и не условљава, било за накнаду какву, било у погледу времена за које би имао премјестити речену централу.

Међутим, ја бих рад био знати, у чему је тај уговор ангажовао било државу, било општину, тако да народ од тога не само осјећа какав терет, него да га се и најмање тиче са ма каквог материјалног гледишта? Питао бих још оне, који са крокодилским сузама оплакују народне муке, да ми са фактима у руци докажу: или је скупља електрична струја на Цетињу, или макар у Бечу обзиром на чињеницу, да је нико није приморан употребљавати? Ово узредно напоменућу, а сад да се осврнем мало на ток рада Краусова.

По закључку уговора између општинске управе и г. Крауса, овај потоњи отпочео је рад, али, због великих радова у престолници и по унутрашњости, недостајали су и радници и превозна средства. Подузимач Краус, узимајући то као неодољиву силу, хтио је да тражи поцишћење уговора. Ја сам га од тога одвратио, обећавајући му по потреби и радника и превозна средства, само предоча-

вајући му, да ће морати подићи наднице и преко онога што су тада плаћена — а већ су биле необично скупе. Он је на то пристао, а ја на моју одговорност узео и раднике и подвозна средства, само да не би г. Краус у њима оскудијевао и да би посао био на вријеме свршен.

Било је пакосника којима није било пријатно гледати да рад напредује, и нијесу прекидали интригирати, али немогаше омести, и осветљење, на чуђење свакога, сјајно и на вријеме приспе.

Слободно могу рећи, а и Краус и спави који је прадио ове радове, мора признати, да мог заузимања није било, да оно не би приспјело, али лаж је и клевета да сам ја икакве награде материјалне и у ма каквом облику од туд имао или је тражио, према томе лаж је и клевета најгнуснија да је мени осим за новац и на основу писмених уговора Краус учинио или подове од азбеста, или увео електрично осветљење, или ми обећао парно гријање.

У потврду овога потоњег ево и један примјер да наведем. Још у другој половини мјесеца јула ове године, прије него сам кућу картао изнутра, имао ми је Краус увести електричну струју, која је била погођена од контакта по перпера 35, а дустери по каталогу. По уговору, Краус је имао да ми стави азбест у кућу — сваки квадратни метар по перпера 8-50, и то да ми сврши до првог септембра, кад болница Данило I није за азбест могла ни бити готова. Цио рад је износио око 3.000 перпера. Ненадно, због болести моје жене, морао сам поћи у Беч, и како сам морао хитно кренути, нијесам имао када ни дати никаквог распореда односно рада у мом одсуству, те пошто сам стигао у Беч, консултирао љекаре и пошто је оперирана моја жена, писао сам једном пријатељу, да позове предузимаче и да им препоручи да односне радове доврше у што скорјем времену, ако то већ нијесу учинили, и да се надам да нећу ни ја дуго трајати и да их моли да се ради сређивања рачуна стрпе до мога повратка. Као одговор на ово писмо, 20. октобра примио сам овај брзојав: Spoukanovitch — Widerhofergasse 5 Wien, Kraus demande anticipation quatre mille frs.

Укупни рад износио је око 3000 а он тражи на рачун 4000 перпера. То је сигурно оно „gratis“. Разумије се да сам био изненађен овим и јавио, да не отпочиње рад прије мог повратка. Занста кад сам се повратио, материјал је био ту, али није хтио отпочети рад прије него сам дао 1500 перпера, што је од прилике поља од укупне погођене суме. Кад сам га питао, шта га је руковођило да ми онакав брзојав упути у Беч, задовољио се је да ми рече: „секретар се је побркао“.

Ни данас још г. Краус није свршио рад. Из свега дакле овога што сам унапријед изнио, јасно се види, да сви приговори у загребачком „Србобрану“ нијесу друго него лаж и клевете, а она подла кукавица, која је све оно у њем брчкала, она је добро знала, да од овога нема ништа.

Напокон мене то много и не зачуђава. Од почетка рада моје куће то се је почело петлати и чак, због зависти и злобе, за мало те се није успјело да рад буде прекинут. Ово је све коло неких политичких кукавица, који немају чиме да изађу на јавност, па су се латили оваких начина. Ово је коло оних, којима је све мрзно у овој земљи, што је добро и поштено, способно и вриједно. Право рећи, ја бих и ово презро, као и толико других лажа и клевета, да чланак није изашао под потписом једног грађанина престолнице наше, и то да није проговорио испод издајничке заставе. То ме је заболело јуто, јер ова престолница није никада била легло и уточиште подлаца и продатих душа. Ова је престолница вагда била легло и уточиште јунака, патриота и карактера, а ослонац и нада потлачених, гоњених и поштених.

Ја се надам да овако осјећа не само сваки грађанин ове престолнице, него и сваки Црногорац, па мислим да је у дужнос свијема, да овакве чавке потрахе и уиру прстом на њих, те да им се дадне да испију чашу коју заслужују. Што се мене тиче, ја сам ту на биљези, нека ме нико не поштеди.

Цетиње, 16. новембра 1911.

М. Ђукановић.

Саопштавајући у „Цетињ. Вјеснику“ горњи напис г. М. Ђукановића, уредништво ће се најбоље одужити својој савјести, ако од своје стране, мјесто свакојега другога додатка, једино цитира мудро и честиту арапску пословицу, која гласи:

„Кад би се човјек на јуту морао бацити каменом за сваком њом, који за њим лане, никад не би ирислио својем њоштеноме циљу!“

Енглеско-њемачки рат

Скинута је завјеса тајанствености са једнога питања, које већ неколико година сав цивилизовани свијет држи у грозници узбуђења и језовитости. У потпуној наготи приказано је до врхунца затегнуто стање у односима међу два прва представника људске културе: међу Енглезима и Нијемцима. Авети свјетскога рата сад и невертни погледи могу да заврпе у очи. То више нијесу какве бајке болесне или трговачке фантазије из сензационих романа. То су стварне чињенице, у које нико више не сумња. Енглеска и Њемачка постале су озбиљна опасност за мир међу народима. Само о једноме танкоме кончићу летос, у мјесцу јулу, висила је објава рата између њих. Само за једну влас бјеше привезан британски мач, који је Бог рата прошлога лjeta сначно над главе народа просвјешћене Европе. Само једна варница, или једна оштрије изговорена ријеч, и рат је у трен ока могао да букне. Пожар је од једног могао да захвати Енглеску, Њемачку, Француску, Русију, Италију. Без сумње, проширило би се и даље, јер су и свуда унаоколо дрвенаре општега мира. Где су ти пожарници, који би их, онако суше и старе, сачували од ужаснога плама у сусједству!

Нека сад виде бољељиви проповједници хришћанске љубави, братства и мира међу људима од какве су важности њихови говори! Државе, које корачају на челу цивилизације, за мало што нијесу због једне ситнице сурвале у провалију крви и отња себе и сав свијет. Ради пријенства и отмице имовине малих и слабих хоће да се покрве и да огњем и мачем слисте многобројне тековине данашњег времена, које је прозвао „вијеком напретка, мира, братства и слободe!“

Ко изазива рат

Откад се њемачко царство ујединило, нагло је напредовало и много се посилило. Добило је у Европи прву улогу. Њемачка сила почела се осјећати и на мору. Развила се њемачка индустрија, појачана је њемачка трговина, и Нијемци бацише освајачке погледе и на мора и на прекоокеанске земље. Ту се сукобише са Енглезима. Ови се осјетихе угрожени не само у својим трговачким интересима, већ и у својем опстанку. Додоше дозину да Њемачку треба стући. Оно исто што бива међу такмацима у приватноме животу поединца, догодило се и у односима међу двијема великим државама. Борба на живот или смрт треба да одлучи, па којој ће страни бити пријенство. Енглези знаху, да је најбоља њемачки савезник вријеме. Нијемци су све ситници. Сваке године бивају јачи за милион новорођених. Ратна флота њемачка брзо напредује. Нијемци не изостају иза Енглеза ни јунаштвом, ни техничким знањем, ни брзином спремања и грађења бродовља, ни индустријским напредовањем, ни војном снагом. У неким су особинама чак и у преимућству. Енглези увидјеше да им нема другога спаса, него да Нијемце за времена нападу. Не учине ли то, изгубише изглед за побједу у будућности. И зато Енглези траже сваку zgodну прилику да изазову рат са Њемачком. Сами не могу. Нијемци су много јачи на суви. Битке на копну могу једине ријешити питање о коначној побједи. Енглези имају огромну флоту много јачу од њемачке. Али то није доста. Потребно је ступи и њемачку војску. То пак није лак посао. С тога Енглези склопише споразум с Русијом и Француском. Мило би им било да се ове покрве са Њемачком. Оне би за рачун Енглеске вадиле кестење из њемачке ватре. Енглеска би имала најјевтинију улогу: да сруши њемачку флоту. Знајући тактику Енглеске, Француска је од ње затражила помоћ и у војсци. Енглеска је то обећала. И сад је имао да букне рат, који је Енглеска и жељела.

Мароко

Љетос се завадиле Њемачка и Француска због Марока. Енглеска је подстакла Француску да прогута Мароко. Њемачка се томе одупрла. Настаде жива распра међу Француском и Њемачком. Француска је у ствари била само свекрва, по чијим су леђима падали ударци двију јетрва: Енглеске и Њемачке.

Нијемци послаше у Мароку једну своју ратну лађу „да штити њихове поданике“. Дан прије поласка телеграфски извијестише све Велике Силе, да тај корак не значи, да Њемачка тражи у Мароку комад земљишта. Посебно су извијестили енглеску владу и увјерили је, да немају у Мароку никаквих освајачких намјера. Настадоше преговори између Француске и Њемачке. Испочетка је ишло глатко. Французи су попустили. Енглезима то не

бјеше право. Ако Французи попусте и са Њемачком се погоде, тад ће се избити из шака zgodно средство за рат са Нијемцима. И Енглези запријетише Њемачкој због — Француске!!

Бомба из Лондона

Усред преговора међу Њемачком и Француском због Марока, кад је политичко обзоре било ведро као најљепши дан, Енглези бацише бомбу. Министар финансија Лојд Џорџ од једног је на некаквом јавном банкету изрекао говор, којим је Нијемцима запријетио, да ће Енглеска оружаном руком Француској притећи у помоћ, буде ли Њемачка Французе због Марока тјерала у крајност.

Бура гњева и негодовања подиже се на тај говор из Берлина. Преговори француско-њемачки буду обустављени. Даде се маха дивљој ратној страсти у новинама, које су инспирираде саме владе. Енглеска и француска штампа сложено нападеше Њемачку, а њемачки листови огорчено прекорнијеваху Енглезе и Французе због подлости.

Рат је био на прагу. Дошло се до онога што је Енглеска управо и жељела.

Нечувени дипломатски двобој

Телеграфска жица између Берлина и Лондона почела је радити грозничавом брзином, као у очи рата.

Састадоше се њемачки посланик у Лондону Метерних, и енглески министар иностр. дјела Греј.

Њемачки посланик поче са висине. Пребацио је Греју због изазивачкога говора његовога друга у влади Лојда Џорџа. „То је нечувено изазивање — рече Нијемац. „Лојд Џорџ није изазивао, већ је према вама, напротив, био веома умјерен“ — одговори Греј. „Ми смо вам, дан прије поласка нашега ратнога брода — продужи Нијемац — у Мароко, казали, да то одашиљање не значи да тражимо у Мароку за себе земљишта“. „Ја управо о томе хоћу данас да вас питам“ — рече Греј. „Ако ви, Нијемци — настави Греј — послите прекида преговара са Француском останете са вашом ратном лађом у Мароку, тад ћете имати посла са Енглеском.“ „Извините — одговори њемачки посланик — ви само уображавате, кад зборите, да ми мислимо остати у Мароку. То је извртање наших намјера.“

И растадоше се послите тихјех ријечи Нијемац и Енглец веома наљуђени један на другога. Рат је постао неизбежан.

Садржина и циљ сплетке

Енглези су били учинили веома вјешту дипломатску игру. Она би им била и успјела, да Француска у потоњем тренутку није попустила, и обновила са Нијемцима преговоре — Онога истога дана, у који су Нијемци дали званичну тајну изјаву у Паризу и Лондону, да у Мароку не траже земљишта, Енглези су јавно напали Њемачку због њенога држања према Француској. Енглескоме нападу била је сврха, да француско и енглеско јавно мишљење раздражи противу Њемачке као изазивача рата, и у исто вријеме да њемачки народ огорчи противу Енглеске, те ће он, под притиском огорчења, навалити на своју владу, да буде још одлучнија. Последица ће бити или рат, или понижење Њемачке. Ако Њемачка започне рат, на њој ће бити одговорност за крвопролиће; ако попусти, рећи ће се да је побјеђена без рата. Међутим, Њемачка је очекивала тај случај, те је ирзаније дала изјаву, да у Мароку не тражи земљишта. Кисело је грожђе! Пошто је дала такву изјаву, Енглези су се склонили у страну, и преговори међу Њемачком и Француском су настављени.

Иза кулиса политичке позорнице

Све се то догађало летос иза кулиса политичке позорнице. Европски народи нијесу ни знали, шта њихове владе раде за њиховим леђима. Енглеска и Француска су без сумње најпарламентарније земље, па, ето, како се и у тијем државама, гдје се ништа не смије радити без знања и одобрења парламента, рјешавало једно од најсудбоноснијих народних и државних питања иза леђа народних! Њемачки канцелар објавио је у својем парламетну званичну пријеписку, која је летос вођена међу енглеском и њемачком владом. Из ње се види, да је само од једне ситнице зависило, па да се Енглеска и Њемачка покрве. У Лондону ће у парламенту бити велика распра о истој ствари.

Даља сензациона открића

Члан енглескога парламента Фабер учинио је у енглеској штампи открића, ко-

...su zaprepastrila sav svijet. Ona porfirbuju, da je letos, u mesecu julu, bio na pragu englesko-njemacki rat. Iz njih se dalje vidi, da je pokraj svega toga isto se do rata nije došlo, oruzani sukob između Engleske i Njemacke pitanje kratka vremena. Duboko razpuka je među pomnutim dvjema drzavama. Nema ni zbora od izmirenja među njima. Izmirenje je postalo nemogucnost, o kojoj je svak uveren. Engleska i Njemacka sad se nalaze u istome stanju kao i stari Rim i Kartago. Ili će pobediti Rim, ili ga neće biti. Ili će Njemacka biti srušena, ili Velika Britanija više neće postojati!

Poslanik Faber saopštava, da su letos engleski ministri rješavali pitanje, kako Njemacku odmah da nanaju, i na koji način Francuskoj da pomognu. Velika članova vlade bila je u početku mišljenja, da na prijedbu treba poslati englesku flotu u potjeru za njemackom, dakle ograničiti se samo na pomorsku akciju. Poslije toga su skocila dva mlada odlučna ministra i prodrli su u ministarskome savjetu sa prijedlogom: da Engleska u isto vrijeme u roku od dvadeset četiri časa prebaci u Francusku u pomoć francuskoj vojski 150.000 vojnika. Oni će sa Francuzima od Njemacka primiti bitku, a dotle će engleska flota poći prema njemackim obalama. U trenutku kad je u savjetu to bilo riješeno — prodražava Faber — i kad je početak rata bilo svršeno pitanje, od jednom se dokazalo, da engleska vojska i mornarica nijesu spremne za akciju. Flota je bila rasturjena u tri dijela dosta daleko jedan od drugoga, tako da su Nijemci sa svojom flotom mogli učiniti prepad i sa tri dijela, jedan za drugim, potući sa svojim udruženim ratnim brodovljem. Ako li, pak, Englezi naređuju središnje svoje flote, to će odmah doznati javnost, koja će se uzbuđivati, i tijem će neprijatelj biti izvješten o engleskim namjerama, pošto se zna, da se engleska flota skuplja u boju jedinicu samo u slučaju objavljeno rata. S druge strane — otkriva dalje poslanik Faber — engleska obalska utvrđenja nijesu sada u takvome stanju, da bi mogla odoljeti tonovima sa novih njemackih ratnih brodova. Što se tiče one vojske od 150.000 momaka, koja bi se imala poslati Francuskoj u pomoć, postoji velika opasnost, da bi, u slučaju uspjeha njemacke flote, bez te vojske bila u velikoj mjeri oslabljena domaća vojska na engleskome zemljištu za odbranu otadžbine. I tako je — završava Faber — pitanje objave englesko-njemackoga rata odloženo. Pošljedica je bila ta, da su se Francuska i Njemacka odmah pogodile.

Ko je koга побједио?

Pri ovakvome stanju stvari veoma je teško nepristrasno reći: ko je koга побједио.

Prva je činjenica, koje je sada svjesan sav svijet, da se Francuska prošloga ljeta ne bi izvukla iz teška položaja, da joj ne bihje Engleske. Njemacka je pustila ne pred Francuskom, već pred Engleskom.

Druge je činjenica, da je Francuska bila sredstvo u rukama Engleske protivu Njemacke. Francuska je trebala da posluži kao povod ratu.

Treća je činjenica, da je pitanje rata između Engleske i Njemacke ostalo otvoreno.

Četvrta je činjenica, da bi Njemacka dobila od Francuske mnogo više ustupaka da se tome nije protivila Engleska. Prema tome, Njemacka nije postigla onoliko korist, koliko je očekivala.

Da li je poražena Engleska ili Njemacka, teško je jasno odrediti. Sa podjednakim brojem razloga može se objasniti, da je pobijedila Njemacka, a poražena Engleska, i da je pobijedila Engleska, a poražena Njemacka. Ako je Engleska letos željela rat — a to je neosporno — onda je ona poražena, kad se do rata nije došlo. Ako je Njemacka pustila Francuskoj zbog Maroka — a činjenica je da je pustila — onda je ona poražena, kad svojim zahtjevima kod Francuske i Engleske nije pribavila važnost. Istina je, svakako, i ovdje biti u sredini. Svi su se pomalo uplašili i svi su pomalo pustili. Svi su vidjeli, da još nijesu potpuno spremni da prime veliki svjetski rat. Zato je sada biti počano u potaji oružanje a na jeziku uvjerenje „o miru i dobrim namjerama“. Kad se sprema — to će brzo biti — umijeće naći neku sitnu zakacku.

A mi mali?!
Ako nam ovo ne satjera pamet u glavu, te da se jednom okanemo trzavića, nerada, truleži i goñeñja svojih sposobnih snaga, tad nam je odzvonilo.

Spremaјmo se svestrano! — to je jedino što sad možemo reći.

Революција у Кини

— Истицање војничке странке —

Све вјести, које долазе из Кине, говоре о томе како је револуционарни покрет потпуно успио и како није далеко вријеме када ће и сасвијем узети државну власт у руке и поред свега тога што се с владине стране настојава да се досадања династија одржи и изигра сва ова револуција.

Привремена револуционарна влада издала је проглас, у коме се означају странци пријатељима Кине, те се препоручује усташама, да у њих и у њиховим иметак не дирају. Осим тога упуторује револуционарна влада, да је пријека нужда, да се династија Манџу одрекне и да се конституирају прилике у држави. У том прогласу се не говори о новој форми владавине.

Из Шангаја се јавља, да у граду Чикиангу револуционарне чете пљачкају. Штета се цијени на десет милиона долара. Из града је побјегло много људи. Устанике је обузео такав фанатизам, да убијају све оне који им се не прикључују. Умороно је много државних чиновника.

Уливи војничке странке, којој је на челу генерали гувернер Манџурије, претимље мах. Та је странка непријатељски расположена према диктатору Јуаншикају, којему не вјерује.

Из Вашингтона се јавља: На први знак, да револуционари или царске чете не могу да заштите странце, посредоваће Сједињене Државе у Кини. Већ је у приправи експедициони збор од 10.000 момака, који ће се у случају потреба искрцати у коју кинеску луку, а читава америчка атланска флота концентriraће се у кинеским водама. У Манили је спремно много америчких војника за одлазак у Кину.

Рајтеров биро јавља: Царским едиктом свргнут је манџурски генерал Јехол Путинг, а на његово је мјесто именован бивши манџурски поткралј Хсиланг. То се сматра као да се двор хоће преселити у Јехол. Покрајинско вијеће у Чили у закључило је прогласити републику, којој би имао бити предсједник Јуаншикај.

Српство

Српски језик у Далмацији. Од нове године ступиће на снагу наредба, којом се српски језик проглашава за службени језик у Далмацији, те ће се њиме служити сва државна надлештва изузев на железницама и код војних власти. Талијански језик употребљаваће се, у изузетним случајевима, само у унутрашњем саобраћају. Нjemачки језик је сасвијем искључен.

Јубилеј једне српске глумице. Четвртог новембра прославила је у Осјеку двадесетогодишњицу свога глумовања гђа Катица Руцковићка, једна добра и савјесна глумица, која је увијек у свој позив уносила много лијепе, поштене љубави. Та љубав свога позива била је код ове скромне и честите жене толико јака, да она није никад, упркос свима недаћама и потуцању с позорнице на позорницу, посрнула у својој умјетности. Госпођа Руцковићка је у својим улогама врло добра глумица и њен јубилеј биће скромна, али и једна заслужена-свечаност дугог и солидног рада.

Педесетогодишњица телефона

— Телефон у практичној примјени —

26. октобар ове године био је важан датум у историји свјетске културе: навршило се 50 година откако је Филип Рајс, проналазач електричног телефона, изводио пред стручном публиком огледе говора на апарату, који се данас чува у царевинском поштанском музеју у Берлину. Слушаоци су са чуђењем пратили огледе скромног човјека, који још није нигдје био одликован, али који је нашао ријешење техничко-природног проблема, што је већ толико физичаре мучило. Као готово сви проналазачи, тако и телефон има подужу историју. Већ у 17. вијеку чињени су покушаји да се људски глас пренесе на акустичан начин. И чак у вријеме кад је електрични телефон већ велико освојио, лондонска Стенхон Компани пронашла је једну врсту телефона саграђеног на основу дрвених плочица, које одјекују. Али за праксу дневног саобраћаја ови акустични телефони нијесу били довољни, јер су били неупотребљиви за већа растојања. И кад је Рајс, средином 19. вијека пронашао плодан принцип електричне струје, сва пажња окренута је тој страни. Рајс је рођен 7. јануара 1834. у Гелнхаузену као син једног лекара. Пошто се његова даровитост опазила још уз рана, дали су га у први васпитни завод близу Хамбурга, гдје је добро научио модерне језике. У 14. год. приђе у Хаселов завод у Франк-

фурту на Марни, гдје је нарочито изучавао математику, природне науке и механику. Тудор га извади из школе и даде га у фабрику, гдје је сваки слободан час употребно на читање. Један његов ранији учитељ позва га 1854. за наставника у свом заводу; он ту удеси своју лабораторију, и експериментирао је често са електричним зрацима. Али највећу пажњу поклонно је проблему да се тонови и ријечи, помоћу електричне струје, пренесу на друга мјеста. У јуну 1860. изводио је пред своји пријатељима, на врло неуспавшеном апарату, народне pjesме. Још цијелу годину дана он је усавршавао тај апарат, док није 26. октобра 1861. изнио пред јавност свој проналазак. 1863. изводио је огледе на свом апарату пред аустриским Бесаром Францом Јосифом I. и баварским краљем Максимилијаном. Али је Рајс нашао на сметње од стране научњака. Ови нијесу могли поднијети да један „учо, који није ништа учио“, пронађе нешто око чега су се они толико безуспјешно мучили. Зато су они огласили да његов апарат не ваља, јер је овај доиста имао доста недостатака. На пр. његов апарат није могао да репродукује високе тонове, и кад се говорило сувише гласно није се могло ништа разазнати. Рајс, незадовољан тим неуспехом, окануо се тих огледа, и бавио се само преношењем мелодија помоћу електричне струје. 14. јануара 1874. умро је од запаљења плућа.

Професор Александар Грахам Бал, из Америке, прихватио је Рајсово ријешење овог проблема, и 1875. успио је да конструише први телефон без батерије, који је био врло употребљив. Ускоро је пронађен микрофон, и на тај начин усавршен телефон постављен је у октобру 1877. на пошти у Берлину. Од тога дана телефон се брзо ширчи, и до краја године у Нjemачкој је било већ 16 телефона. На крају 1880. било је 287, а 1890. већ 5722 телефона. Управник пошта у Берлину Стефан, који је први увео у саобраћај телефон, разаслао је у јуну 1880. распис, у коме је тражио да му се јаве становници Берлина који желе да добију телефонску везу. Али се тада јавило само 94 претплатника. 12. јануара 1881. већ је установљена у Берлину телефонска мрежа са 193 претплатника. 1885. везан је већ телефоном Берлин са Магдебургом, што је смањило за велики догађај. Данас, међу тим, везана су телефоном мјеста на 2000 км. растојања, и свакако ће се ићи још и даље. Колико користи доноси данас телефон, онајбоље се може видјети из ових бројева, изваћених из немачког статистичког годишњака за 1911. год. 1910. године у Нjemачкој је било 35.638 мјеста, у којима има телефонска мрежа, а у њемачким насеобинама 115 мјеста. Дужина телефонске линије износи 109.500 км а дужина телефонских веза 2.094.400 км. Број телефонских централа је 8770. Говорено је на тим телефонима свега 16.702 милиона пута.

Из Народа

Воћке с другим родом

Никшић, 5. новембра

Господине уреднице, молим вас, да ми дозволите, да овом приликом одговорим на питање у 86. броју „Цетињског Вјесника“ писцу „Воћке с другим родом“.

У неким годинама особито иза кише, при умјереној топлоти хоће понеке воћке, истога лjeta и по други пут да цвјетају и род заметну, ако су биле окићене са родом исте године. То је узрок у њена глости сокова, који побуди цвјетне убољке, да се развију и род заметну.

Средства противу тога неки су воћари од прије препоручивали, да око стабла на 1—1½ земља одгрне тако, да се жите оголе и да се од жила неке пресеку, али да се стабло од круне — крсти гдје почињу гране, до земље оштрим пожем разреже, у сврху да се пребујни ток сокова спријечи; — али се у новије вријеме увјерили, да није потребно противу тога никаква средства употребљавати.

Не може се рећи, да је тај плод због лијепог рада воћака или какав риједак случај, као што мисли потписник „Воћке с другим родом“, него се то може чешће година десити, особито у умјерено топлим пределима, као што је бивало у околини Бара, Љешкопоља — Крушевац и Жупе Никшићске, гдје је потписани био из више година очевидац другог рода на воћкама, особито на неким врстама јабука, шљива и кајсија.

У интересу саме ствари, нашао сам за потребно да писцу „Воћке с другим родом“ дам одговор, како би и други знали на чему је, ако би му се што овако догодило.

Станко Тодоровић
обласни економ

Дневник

Вратио се с одсуства. Г. др. Л. Томановић, предсједник Краљевске Владе, вратио се ономад вече с одсуства, које је краће вријеме провео у Боки.

Операција аустриског посланика. Г. барон Гизл, аустро-угарски посланик, који је прије неки дан отпутовао у Берлин, подвргао се тамо код љекарских стручњака веома тешкој операцији у бубрежима. Операција је срећно испала. Код болесника се налазе његова уважена супруга и наш одлични хирург г. др. Станко Матановић, који је по жељи г. и г-ђе Гизл присуствовао чину операције.

На први глас о срећно извршеној операцији, Њено Величанство Краљица упутила је у Берлин госпођи бароници Гизл топлу телеграфску честитку, давши у истој израза живој жељи за оздрављење њенога супруга и у исто вријеме храбрећи и тјешећи је, да издржи тешка искушења. И остали чланови узвишене краљевске породице искрено су честитали господину и госпођи Гизл. Исто тако честитали су им и чланови дипломатског кора и више наших великодостојника. У капели овдашњег аустро-угарског посланства служено је благодарене Богу за срећно успјелу операцију и принесене су молитве за болесниково што скорије оздрављење.

Ручак код француског посланика. Г. Гандракс, француски посланик при нашем Двору, дао је у прошли четвртак у двивној новој згради француског посланства ручак у част Њихових Краљ. Височанстава Нашљедника и Нашљеднице. На ручку је био присутан и Његово Краљ. Височанство Књаз Петар и више госпoде и госпођа из дипломатског кора, који су сви скупа понијели најпријатније утиске како од гостољубивости г. француског посланика, тако и од изванредне љепоте и укуса, којима се одликује унутрашњост палате француског посланства.

Вечера у бугарском посланству. Г. др. Н. Колушев, бугарски посланик при нашем Двору, дао је са својом госпођом у прошлу суботу сјајну вечеру у част високих гостију, који су се благовољели одазвати позиву гостољубивих домаћина, свуда поштованих у нашој пријестоници. На вечери су били Њихова Краљ. Височанства Нашљедник и Нашљедница, Њихова Краљ. Височанства Књаз Мирко и Књагиња Наталија, Његово Краљ. Височанство Књаз Петар, госпођица Добнеј, дама Књагиње Нашљеднице, и више отмјених званица из дипломатских кругова. По вечери су били позвати на сједник готово сви чланови дипломатског кора и већи број наших великодостојника. Гости су провели у посланству у пријатноме расположењу до поноћи.

Рођендан руске царице. У понедјељак у част рођендана руске царице Марије Феодоровне у Дјевојачком Институту била је служба Божја са благодарењем, којој су присуствовали руски посланик г. Арсенијев с г-ђом, г. Мило Дожић, министар правде и заступник министра просвјете, г. др. Колушев, бугарски посланик, сви руски официри, који су на служби у нашој земљи, и све бивше ученице овог Института. Послије су ученице отпјевале руску и црногорску химну врло лијепо и складно.

Државни буџет. Г. Ф. Јерговић, министар финансија, успио је, да послије дужега рада и савјетовања са својим друговима у влади састави приједлог буџета за идућу

годину. Издаци у буџету предвиђени су на 4 милиона перпера. Ма да је свако министарство тражило више издатака него у овој години, пошто државне потребе нагло расту, г. министар финансија у споразуму са осталом господом министрима ограничио је издатке на најнужније мјере.

Грејов одговор. Греј, енглески министар иностр. дјела, одговорио је прејуче у парламенту на интерпелацију поводом мароканске француско-њемачке погодбе и поводом затегнутости у односима међу Њемачком и Енглеском. Греј је у својем одговору потврдио, да је љетос у јулу и августу било веома оштрих ријечи између енглеске и њемачке владе. Изложио је цио ток кризе. Из његових ријечи види се јасно, да је мало требало па да букне европски рат. На крају говора Греј је изјавио жељу енглеске владе, да одржава са Њемачком пријатељске односе.

О тајном уговору Енглеске са Француском Греј није хтио говорити, ма да је у интерпелацији од њега било тражено, да, у колико може без штете за земаљске интересе, главни смјер тога уговора саопшти парламенту. Народ — вели се у интерпелацији — треба да зна, какве је природе обавезе његова влада дала према једној држави. Осим тога, и један дио из саме либералне странке, која је сада у Енглеској на влади, захтијевао је, да се тај уговор саопшти парламенту, и замјерио је, што се њиме Енглеска сувише обезбавила.

Греј, министар једне радикалне владе у најслободомнијој и најпарламентарнијој земљи на свијету, пријешао је ђутке преко свијех тијех пријекора и захтјева. Он није хтио да саопшти садржину тајнога уговора са Француском. И енглески парламент, који је слободоман зато, што је просвјештен и родољубив, дао је својем министру иностраних дјела пуни разлог. Код Енглеза је политика ствар међусобнога повјерења и чојства, а не израз пакости, зла, подметања, клеветања и сумњицења. И поврх свега мудри Греј, који се ослања на најсавршенији парламенат на свијету, није хтио да осуди тајни уговор са Француском, и ако један дио његове странке негодуете противу реченога уговора због великих обавеза, које је Енглеска у истоме узела наспрам Француске. Уговор је закључио Грејов претходник лорд Ленсдаун, члан владе из противничке, конзервативне странке. Радикалац Греј није осудио тај уговор закључен под „реакционарима“, већ га је прихватио и проширио. Можда би се, да је противно радио, препоручио једном дијелу своје странке; али он, управо зато, што је истински слободоман и просвјештен, волио је послужити државним интересима те окрњити мало своју популарност, него ли наудити држави, а препоручити се онијема „у којих су очи од сплагине“.

Каква дивна поука за српске слободњаке! Ови би најприје дуго времена рушили што је претходник паметно саздао, па би у рушењу ослабили снагу за продужење својега позитивног рада.

Допутовали. Г. г. Љубиша Лукић и Момчило К. Радовановић, стенографи, који су од стране Н. Скупштине у Србији одређени на рад у нашој Н. Скупштини, допутовали су јуче на Цетиње.

Сат на Владином Дому. Потоних дана сат на Владином Дому постао је ђудљив и превртљив као априлско вријеме. Само у три дана четири пута је слагао у показива-

њу времена. Сад му нико више не вјерује ни кад тачно показује. Заиста, крајње је вријеме, да се доведе у ред. Ово, што се до сад с њиме ради, постало је права шала, а озбиљну и радноме свијету досада. Сат, по којем ће се цијела пријестоница с околином управљати у одређивању времена, није тешко довести у ред и стално га у истоме одржавати. То је бар лако, само кад се хоће. Телеграфска централа у Владином Дому може сваки дан према централи у Котору пратити ток времена и контролисати сат, по којем се управља наша пријестоница. Тако се ради и у осталом свијету, гдје има реда, рада и напретка.

А шта је од сата на манастиру? Зашто је запуштен, кад је он много бољи са те стране, што се његови откуцаји даље чују? Требало би га оправити, јер без њега пријестоница осјећа једну врсту празнине.

Несрећа на Јадранском Мору. Ноћу између прошлога четвртка и петка, кад је оно и на Цетињу била страховита уговина са олујом, догодила се велика несрећа на Јадранском Мору у близини истријанске обале. Пароброд „Ромања“, који припада једном талијанском друштву из Анконе, био је у четвртак у вече из Ровиња кренуо за Трст. На путу га је сустигла ужасна морска олујина, какву одавно не памте ни стари мрнари. Што се даље одмицао од обале, море је бивало све грђе. Од једном око 2 часа по поноћи, кад је пароброд био далеко на пучини, силни вал удари о његов бок. Пароброд се нагнуо у страну и у томе тренутку, ушљед поремећаја ориза, којим је био натоварен, изгубио је равнотежу и једном страном потонуо у воду. Настадоше призори, какве није у стању описати ни најживља људска уобразиља. Путници се пробудише у својим кабинама и излетјеше на палубу. Неки се одмах дохватише опасача за спасавање и поскакаше у море. Али валови их прелише и послаше на дно морско. Пароброд се међутим био већ толико нагнуо у страну, да је вода улазила кроз димњак. Машине престадоше радити. Сад је судбина пароброда и путника и посаде на њем била запечаћена. Поноћи ни од куда. Свуда унаоколо црна бурна ноћ, у којој се чује само заглашна бука разузданих валова. Угаси се и електрично освјетљење. Капетан брода скупио је све путнике, који су још остали живи, и наредио је да се спусте двије барке. Међу путницима бјеше и отац са мушким дјететом. Обоје нијесу могли примити у прву барку, јер је била препуна. На плач и молбу очеву примише његово дијете, а он кад видје да ће му бар дијете бити спасено, одмах је скочио у валове, да се преда ужасној судбини. У то би спуштена и друга барка, те примише и једног оца, који се борио са животом — Спасло се свега десет путника и људи од посаде са брода. Пуна четири часа те двије барке бориле су се са валовима у црној ноћи. Кад је освануло, наишао је туда Лојдов пароброд, који је несрећне жртве спасао. Пароброд „Ромања“ је сасвијем потонуо. Удавило се свега 57 путника. Међу њима, Богу хвала, не бјеше нико са наших страна.

Талијанске побједи. Према телеграфским вијестима, које су пристијеле у току потоња два дана, талијанска војска отпочела је у Триполису одлучну акцију. Талијане је послужила срећа, те је обезбјеђена нада на бржи успјех њихових војних операција у Триполису. У исто вријеме талијанска флота је предузела оштре мјере противу Турске у Јеџејском Мору. Изгледа да је затворила Дарданеле, те ће отуда Турска имати тешки губитак.

Закон о жандармерији. Како смо сазнали, г. министар унутр. дјела спрема за Нар. Скупштину закон о жандармерији. Њиме ће бити тачно одређена права и дужности жандарма, а њихов позив, као чувара јавнога реда и безбједности, биће подигнут на висину, на којој треба да буде у модерној држави. У вези са доношењем закона, који ће прописати и услове за пријем пријављених лица у редове жандармерије, добро би било да се што прије отвори и курс, у којем ће жандарми добити најнужније систематско знање и васпитање за што боље вршење своје тешке дужности.

Вјенчао се. У недјељу 13. ов. мј. вјенчао се у Риму наш академски сликар г. Петар И. Почек са г-ђицом др. Умбертом Гриффини, италијанском књижевницом и великом пријатељицом нашега народа. — Честитамо.

Биљежник

— У скелету једне грдосије од преисториске животиње, која се налази у Британском Музеју, може да нађе мјеста нестјешено до тридесет људи.

— У Кини се није више јако загријано. Штедљиви Кинез сматра, да загријано вино брже напије него хладно.

— Европа производи годишње двеста шест милиона килограма цинка.

— У Курдистану су поплаве проузроковале силне штете. У мјесту Сулајмање уништено је 40 кућа, 60 стоваришта и 8 мостова.

— „Berliner Tagblatt“ јавља из Рима: „Папа спрема нови motu proprio, којим се забрањује под казном искључења да се подвиге свештеници пред свјетовно судиште без посебне дозволе.“

ОГЛАС

Сви ниже изложени Закони, Стеногр. Биљежник, Фотографско Народно Скупштинско Крајевско Црно Гору и Албуми, Јубиларна издања са назначеним цијенама могу се добити на Цетињу у књижарама: Мартиновића и Иванишевића и А. Раивана; у Подгорици у књижарама: Коста К. Станића и Рундо и Загора; у Никшићу у књижарама: Симата Гарчевића и Ш. Лаковића; у Колашину: у књижари: Куначића и Тошковића.

1. Устав за Кр. Црну Гору	Перп. 1—
2. Закон о редбде, унутства и др. за осн. школе	2—
3. Закон о нар. школама	—50
4. Закон о судском поступку у грађанским парницама	1—
5. Закон о штатни	—50
6. Кривични Закон	2—
7. Закон о изборима народних посланика	—30
8. Закон о уређењу Држ. Савјета	—30
9. Закон о пословном реду у Држ. Савјету	—30
10. Закон о Министарској одговорности	—30
11. Закон о Експропријацији	—30
12. Закон о уређењу привредног Савјета	—20
13. Закон о привременом пословном реду у Народној Скупштини	—40
14. Закон о јавнијем зборовима и удружењима	—20
15. Закон о држ. буџету	—30
16. Закон о парохијском свештенству	—50
17. Закон о јавним правозаступницима	—50
18. Трговачки Законик	—80
19. Закон о порезу на алкохолна пића и таксирању судских пресуда	—20
20. Закон о поступку судском у кривичним дјелима	150
21. Закон о подјели, насељењу и уживању Бривске Горе	—30
22. Закон о измјенама и допунама у закону о изборима народних посланика	—30
23. Закон о административној подјели Црне Горе	—30

24. Закон о Устројству судова Перп у Кр. Црној Гори	—30
25. Закон о измјенама у Кривичном Законик	—20
26. Закон о измјенама и допунама у закону о порезу на принос од капитала и рада од 15. нов. 1905. год.	—30
27. Закон о Лову	—30
28. Закон о држав. новцу	—30
29. Закон о повластичама	—50
30. Закон о рудима	—80
31. Закон о измјенама и допунама о јавним правозаступницима	—40

Стеногр. Биљешке Цр. Нар. Скупштине:

Свеска за годину 1906.	перп. 4—
" " " 1907.	" 4—
" " " 1908.	" 2—
" " " 1909.	" 2—
" " " 1910.	" 4—
" " " 1911. (ванредан сазив)	" 050

Албуми
— Јубиларна издања —
Албум слике из Црне Горе од перп. 1910 године 3—
Албум Владајуће Куће Петровић Његош од 1910 год. 4—
Албум Владајуће Куће Петровић Његош у луксузном издању 50—
Цетиње, 1911.

Управа Држ. Штампарие.

ОБЈАВА

Николајевском Краљевском Кадетском Корпусу потребита је праља за годишње прање кадетима и послужитељима. Ближи услови могу се видјети код управитеља газдинства од 10 до 12 сати из јутра.

Лица, која желе примити на себе рад, треба да поднесу писмене цијене за сваку ствар посебно, — најдаље до 12 сати 27. новембра.

Број 44. Из канцеларије Николајевског Кадетског Корпуса, 15. новембра 1911. г. Цетиње. Р. 63, бр. 34, 12

На знање. Ко би желио купити добрих врло осјетљивих фотографских стакала уз врло умерене цијене, за објашњење и поруцибу нека се обрати код потписатог.
Ст. Бар, 3 новембра 1911.

С поштовањем,
П. п. Број 33, 1,1
Б. Ј. Никезић.

НА ЗНАЊЕ

Отварам овога мјесеца нову **КОБАСИЧАРСКО-МЕСАРСКУ РАДЊУ**

у Катунској улици број 20

Зато потребујем једнога вјешта човјека за куповање свиња, брава и телад на Данилов-граду и на Ријеци.

У истој радњи примио бих једнога поштена човјека за ортака са 1000 перпера готовог новца.

За ближе услове обратити се Божу Кривокапићу Цетиње.

Р. 54, Б. 32, 2,2

ОГЛАС

Дућан доста велики даје се под офит мјесечно 35 круна у кући Филипа Радичевића.

Р. 15, бр. 30, 5, 6

Нашим никад незаборављеним покојницима

Попу В И Д А К У,

Филипу (Драгу)

и Божидару

даваћемо парастос у недјељу 20. ов. м. у 10½ сати прије подне у цркви на гробљу.

Цетиње, 17. новембра 1911.
Ожалошћени:
Шпире, Ристо и Андрија Поповић.
Р. 37, бр. 35, 1,1